OIKEUSMINISTERIÖLLE

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/32466/2025

Vastausaika päättyy 10.7.2026

Lausunto:

Luonnoksen vaikutustenarvioinnissa ei ole mainittu tuomioistuimia lainkaan. Tässä lakiehdotuksessa säädetyt uudet toimivaltuudet tulevat koskettamaan ainoastaan Helsingin käräjäoikeutta ensiasteena ja Helsingin hovioikeutta kanteluasteena, joten sillä ei ole suoria vaikutuksia muihin tuomioistuimiin. Luonnosta on pidettävä ongelmallisena tässä suhteessa, sillä ehdotuksella tulee olemaan suoria vaikutuksia edellä mainittuihin tuomioistuimiin. Kyseessä on kokonaan uusi asiaryhmä, joka edellyttää uusia menettelyjä, todennäköisiä tietojärjestelmämuutoksia ja uusien asioiden käsittelyä ja ratkaisemista. Tuomariliitto katsoo, että tämä tulee väistämättä lisäämään työmäärää. Myöskään välttämättömiä tietojärjestelmämuutosten aiheuttamia kustannuksia ei ole huomioitu.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että viime vuosina on tehty useita pistemäisiä uudistuksia, joissa vaikutusarvio on toistuvasti perustunut vähäiseksi arvioituun lisätyömäärään. Näiden uudistusten kumulatiivinen vaikutus on toistuvasti jäänyt arvioimatta ja huomioimatta, mikä on johtanut siihen, että tuomioistuinten työkuormaan jää tällöin jatkuvasti aliarvioiduksi. Tämä kehitys on omiaan kuormittamaan jo valmiiksi aliresurssoituja tuomioistuimia.

Yksityiskohtaiset huomiot luonnoksesta

Rikostorjunnasta rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin ehdotettu uusi 3 a luku

Lakiin ehdotettu uusi 2 a-luku on kokonaan uutta toimivaltasääntelyä, jossa päätöksenteko keskitettäisiin Helsingin käräjäoikeudelle.

Tuomioistuinten kannalta on keskeistä se, miten tiedustelukeinojen käytön edellytyksiä arvioidaan ja millaista selvitystä tuomioistuimelle tulee esittää, jotta tuomioistuimella on myös tosiasiallinen mahdollisuus valvoa luvan myöntämisen edellytyksiä. Rikostiedusteluun liittyvän tuomioistuimen

päätöksenteon keskeisenä tehtävänä on varmistaa perusoikeuksiin puuttuvien tiedustelumenetelmien lainmukaisuus ja oikeasuhtaisuus.

Esityksessä tulisi jatkovalmistelussa täsmentää arvioinnin perusteita ja näyttövaatimuksia. Kohteiden ja toiminnan tarkka ja täsmällinen kuvaaminen lupahakemuksessa on tuomarin näkökulmasta tärkeää oikeusturvan ja ratkaisun oikeellisuuden varmistamiseksi.

Ehdotetussa 57 c- 57 e §:ssä säädettäisiin, että tiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvä järjestäytynyt rikollisuus tai niihin liittyvä samoin turvallisuutta uhkaava muu vakava rikollisuus. Rikostiedustelukeinojen käytön tulee olla välttämätöntä tietojen saamiseksi. Tiedustelu voidaan kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan turvallisuutta edellä kuvatulla tavalla vakavasti uhkaavaan toimintaan. Jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä, voidaan tiedustelukeinoja henkilöryhmään, jonka voidaan olettaa osallistuvan kuvattuun toimintaan. Vielä toimia voitaisiin kohdentaa muihin henkilöihin, jos perustellusti voidaan olettaa saatavan tietoa eikä ensisijaisia tahoja ole tiedossa.

Ajoituksellinen kohdentaminen perustuu siihen, kuinka pitkälle kohteena oleva toiminta on edennyt ja kuinka todennäköisesti suunniteltu tai käynnissä oleva rikollinen toiminta toteutuu.

Rikostiedustelun käytön edellytyksiä, rikostiedustelun kohteita ja rikostiedustelun kohdentamista koskevat säännökset sisältävät siten useita tutkinnanvaraisia ja avoimia käsitteitä. ”Järjestäytynyt” tai muu vakava rikollisuus, osallistuva henkilö, henkilöryhmä tai henkilö, jolla voi olla tietoa sanotun kaltaisesta rikollisuudesta. Rikoksen mahdollinen suunnittelu tai epäily siitä ja sen todennäköinen toteutuminen ovat vakiintumattomia ja epätäsmällisiä käsitteitä.

Täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden puutteet ovat ehdotuksen keskeinen ongelma. Tuomariliiton näkökulmasta perusoikeuksien turvaaminen ja päätösten kohteen oikeusturva edellyttää selvästi täsmällisempiä säännöksiä.

Tuomariliitto kiinnittää myös huomiota siihen, ettei käräjäoikeus käsittele kanteluita viranomaisten toiminasta muissa yhteyksissä eikä menettelyä tällaisten kanteluiden käsittelylle ole olemassa eikä siitä ehdotuksessa säädetä, vaikka säädetään kanteluoikeudesta määrättyyn ilmaisukieltoon (58 d §).

Voimaantulo

Voimaantuloajaksi on ehdotettu 1.6.2027. Tuomariliitto pitää aiheellisena arvioida, onko realistista saada tarvittavat tietojärjestelmät toimimaan uusien asiaryhmien käsittelyä varten ehdotetussa aikataulussa.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa. Lausunnon ovat valmistelleet hallinto-oikeustuomari Antti Mikkonen ja käräjätuomarit Petri Freundlich ja Johanna Helminen.

Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon.

Helsingissä 3.7.2026

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä puheenjohtaja

Johanna Helminen varapuheenjohtaja